

kantonrechterformule, maar een duidelijk lagere vergoeding, vaststelt. Het recente arrest van de Hoge Raad onderschrijft nog eens dat niet slechts een lang dienstverband aanspraak geeft op een vergoeding, maar alle omstandigheden bij de beoordeling in aanmerking moeten worden genomen.

VERZEKERINGS- EN AANSPRAKELIJKHEIDS- RECHT

Mw. mr. M. Keijzer-de Korver, Stadermann
Luiten Advocaten, Rotterdam

**Aansprakelijkheidsverzekering.
Bereddingskosten. Omvang
vergoedingsplicht verzekeraar.
HR 30 november 2007,
NJ 2007, 641.**

08-053

Inleiding

Op iedere verzekerde rust een bereddingsplicht. Deze verplichting houdt in dat een verzekerde, zodra hij van de verwezenlijking van het risico waartegen een verzekering dekking biedt of het ophanden zijn daarvan op de hoogte is, binnen redelijke grenzen alle maatregelen moet nemen om het intreden van schade te voorkomen of reeds ingetreden schade te beperken. Stadermann spreekt in dit verband van Eerste Hulp Bij (Bijna) Ongelukken: zodra het gevaar van het intreden van het evenement of van het toenemen van de schade is geweken, houdt de bereddingsplicht op¹. De verzekeraar op zijn beurt is gehouden om de kosten die een verzekerde maakt terzake van bijzondere maatregelen ter afwering van een onmiddellijk dreigend gevaar of ter bestrijding van een acute schadeoorzaak, aan de verzekerde te vergoeden. De bereddingsplicht is met ingang van 1 januari 2006 geregeld in art. 7:957 en 959 BW (voorheen art. 283 WvK oud). De bereddingsplicht moet worden onderscheiden van de algemene verplichting om te waken tegen het ontstaan van schade. De aan het treffen van normale voorzorgsmaatregelen verbonden kosten komen in principe niet

voor rekening van de verzekeraar, tenzij tevens sprake is van bijzondere bereddingsmaatregelen in de zin van genoemde wetsartikelen. In de praktijk discussiëren verzekeren en verzekeraars nogal eens over de vraag of sprake is van bereddingskosten, dan wel van (uitsluitend) normale voorzorgsmaatregelen. Een illustratie vormt het hier te bespreken arrest van de *Hoge Raad van 30 november 2007*.²

Feiten

Tot het woningbestand van woningbouwvereniging Staedion behoorden circa 60 woningen, waarin een dusdanig ernstige asbestverontreiniging was aangetroffen, dat direct tot sanering moest worden overgegaan. De kosten verbandhoudende met het reinigen en vervangen van met asbestvezel verontreinigde (inboedel)goederen werden vergoed door de AVB-verzekeraar van de woningbouwvereniging.

Omdat deze sanering tot grote maatschappelijke onrust in de wijk leidde, besloot Staedion om in haar verdere woningbestand risico-inventarisaties te laten uitvoeren. Staedion schakelde daartoe een in asbest gespecialiseerd bureau in, dat haar werkzaamheden uitvoerde conform een destijds algemeen aanvaarde en in brede kring gehanteerde onderzoeksmethode. Dit bureau trof in drie wooncomplexen, waarin bij de bouw platen met niet hechtgebonden asbest waren verwerkt, asbestbesmetting aan boven het 'Verwaarloosbaar Risiconiveau' maar onder het 'Maximaal Toelaatbaar Risiconiveau' als bedoeld in de Regeling Bouwbesluit materialen 1998. Het bureau kwalificeerde de asbestbesmetting als 'prioriteit 1', hetgeen betekende dat op korte termijn sanering dringend noodzakelijk werd geacht. Op basis van dit deskundigenrapport heeft Staedion 309 woningen laten saneren, overigens zonder dat zij aansprakelijk was gesteld of daartoe van overheidswege was verplicht. De werkzaamheden bestonden uit (A) verwijdering van de asbestplaten en (B) reiniging en/of vervanging van de inboedelgoederen in verband met (mogelijk als gevolg van de verwijdering van de asbestplaten) op die inboedelgoederen neergeslagen asbestve-

zels. Vóór aanvang van de saneringswerkzaamheden meldde Staedion de schade bij haar AVB-verzekeraar, die vervolgens nauw betrokken was bij de schadevaststelling en de sanering.

In deze procedure vordert Staedion van haar AVB-verzekeraar vergoeding van de kosten van reiniging en vervanging van de inboedelgoederen in de gesaneerde woningen.³ Volgens Staedion zijn deze kosten te beschouwen als bereddingskosten in de zin van art. 283 WvK. De verzekeraar betwist onder meer dat van een onmiddellijk dreigend gevaar sprake was als vereist in genoemd artikel. De in de woningen aangetroffen asbestconcentraties waren zo gering, dat van een verwaarloosbaar gezondheidsrisico sprake was, aldus de verzekeraar.

De feitelijke instanties

De Rechtbank wijst de vordering af. Het Hof Den Haag daarentegen wijst in zijn arrest van 6 december 2005 (LJN: BB4165) de vordering van Staedion toe. Volgens het Hof was ten tijde van het uitvoeren van de saneringswerkzaamheden, blijkens het deskundigenrapport en de ontstane maatschappelijke onrust, sprake van een onmiddellijk dreigend gevaar en kon Staedion in redelijkheid besluiten om over te gaan tot de bijzondere maatregel van directe sanering. Bovendien kan in redelijkheid worden aangenomen dat indien Staedion zou hebben nagelaten de geadviseerde saneringsmaatregelen te treffen, zij jegens de bewoners aansprakelijk zou zijn geweest in geval van gezondheidsschade door de asbestbesmetting in de woningen. Dit zou dan een gedekte schade in de zin van de AVB-polis hebben opgeleverd. Het Hof merkt de gevorderde kosten aan als bereddingskosten ter afwending van personenschade.

Hoge Raad

De Hoge Raad stelt voorop dat ingevolge art. 74 lid 4 Overgangswet Nieuw Burgerlijk Wetboek de vordering van Staedion wordt beheerst door het oude recht (art. 283 WvK), omdat het in cassatie bestreden arrest van het Hof is geweest vóór 1 januari 2006, de datum waarop het Nieuw Burgerlijk Wetboek in werking is getreden.

Als maatstaf geldt dat bereddingskosten voor vergoeding in aanmerking komen 'als de verzekerde in redelijkheid heeft mogen aannemen dat sprake was van een onmiddellijk dreigend gevaar dat slechts door het treffen van bijzondere maatregelen kon worden weggenomen en als deze maatregelen, die, ook als daartoe een andere verplichting bestond, ten bate van de verzekeraar moeten zijn gemaakt, redelijk en doelmatig zijn. Een en ander moet worden beoordeeld naar het tijdstip waarop de verzekerde tot het nemen van maatregelen heeft besloten. De verzekerde mag daarbij in beginsel afgaan op het advies van ingeschakelde deskundigen, tenzij de verzekerde wist of had behoren te weten dat dit advies niet op deugdelijke gronden berustte.' (r.o. 3.4).

De vraag of in een concrete situatie sprake is geweest van een onmiddellijk dreigend gevaar, moet worden beantwoord aan de hand van alle omstandigheden van het geval. De beoordeling daarvan is zo zeer verweven met waarderingen van feitelijke aard, dat deze in cassatie niet op juistheid kan worden getoetst. De Hoge Raad oordeelt wel dat het Hof, dat 'klaarblijkelijk' de hiervoor bedoelde maatstaf heeft gehanteerd, zijn oordeel toereikend heeft gemotiveerd.

Het Hof behoefde volgens de Hoge Raad niet uit de gedingstukken af te leiden, dat de verzekeraar onderscheid wenste te maken tussen enerzijds de asbestbesmetting van de woningen als geheel en anderzijds de na sanering van de woningen resterende asbestverontreiniging van de inboedelgoederen. De verzekeraar beriep zich in cassatie op dit onderscheid om aan te geven dat het Hof bij de beoordeling van de vraag of Staedion (ten aanzien van de inboedelgoederen) mocht menen dat sprake was van een onmiddellijk dreigend gevaar, slechts had mogen uitgaan van de - na verwijdering van de asbestplaten en reiniging van lucht en oppervlakken in de woningen - resterende asbestverontreiniging van de inboedelgoederen. De Hoge Raad verwierpt het hierop betrekking hebbende cassatiemiddel, omdat de verzekeraar zich in feitelijke instanties had beperkt tot het door

het Hof verworpen verweer dat sprake was van een verwaarloosbaar gezondheidsrisico in de woningen als geheel.

Bij zijn beslissing heeft het Hof in het bijzonder acht geslagen op de volgende omstandigheden: (1) asbestblootstelling kan leiden tot daaraan gerelateerde ziekten en levert een ernstig gevaar op voor de gezondheid; (2) uit het deskundigenrapport blijkt dat dit gevaar in zodanige mate aanwezig was dat sanering van de woningen op korte termijn dringend noodzakelijk was. De Hoge Raad overweegt dat het Hof op basis van deze omstandigheden heeft kunnen concluderen dat Staedion mocht aannemen dat van een onmiddellijk dreigend gevaar sprake was, ook al zou over de juistheid van het deskundigenrapport achteraf wellicht ook anders kunnen worden gedacht. Voorts heeft het Hof kunnen oordelen dat Staedion jegens de bewoners aansprakelijk zou zijn geweest voor schade als gevolg van asbestblootstelling, indien Staedion zou hebben nagelaten de geadviseerde saneringsmaatregelen te nemen. Staedion was in de gegeven omstandigheden immers gehouden de kans op verwezenlijking van het reële gevaar van ernstige aantasting van de gezondheid van de bewoners zo gering mogelijk te houden.

De Hoge Raad verwerpt het door verzekeraars ingestelde cassatieberoep.

Commentaar

De beslissing van de Hoge Raad ziet op art. 283 WvK (oud). Desondanks is zijn beslissing ook relevant voor de regeling van de bereddingsplicht in het nieuwe verzekeringsrecht, nu de nieuwe wettelijke regeling in hoofdlijnen aansluit bij art. 283 WvK en de daarop betrekking hebbende jurisprudentie en literatuur.

Ofschoon de door de Hoge Raad geformuleerde maatstaf voor vergoeding van bereddingskosten geen nieuwe elementen bevat, lijkt met dit arrest de vergoedingsplicht van verzekeraars te worden opgerekt. In het arrest van het Hof Den Haag 30 januari 1990, NJ 1990, 757 (winter-

bed-arrest) werd van een veel beperktere vergoedingsplicht uitgegaan.⁴ In dat arrest was sprake van verontreinigde grond die met toestemming van een AVB-verzekerde was gestort op een onder zijn beheer staand terrein in het winterbed van de Maas. In overleg met de gemeente, Rijkswaterstaat en de AVB-verzekeraar kreeg de verzekerde enkele maanden de tijd om de verontreinigde grond af te voeren en te vernietigen. Vanwege onverwacht naderend hoog water moest de grond evenwel hals over kop in een eerder stadium worden afgevoerd. Bij gebreke van tijdige actie van de verzekerde, stelde Rijkswaterstaat de grond veilig door deze in een schip op te slaan; vervolgens heeft Rijkswaterstaat de grond naar Duitsland afgevoerd. De verzekerde vorderde in de procedure tegen zijn AVB-verzekeraar vergoeding van de op hem door de Staat verhaalde kosten op grond van art. 283 WvK.

Het Hof overwoog in het winterbed-arrest dat de verzekerde in verband met de geldende wettelijke regelingen betreffende schadelijke stoffen hoe dan ook de grond op korte termijn had moeten afvoeren en dat de kosten daarvan voor zijn rekening zouden zijn gekomen. Door het naderende hoog water ontstond echter een situatie dat terstond moest worden ingegrepen. De als toen getroffen maatregel diende het belang van de verzekeraar, echter slechts voorzover de maatregel de verwijdering van de grond uit de winterbedding en het inladen daarvan in een schip inhield. Daarmee werd immers het dreigend gevaar voor verontreiniging van de rivier afgewend. Het Hof oordeelde toen dan ook dat een onderscheid moest worden gemaakt tussen de kosten verbonden aan het buiten de winterbedding brengen van de schadelijke grond en de kosten verbonden aan de afvoer naar Duitsland. Alleen de eerstbedoelde kosten vielen binnen de vergoedingsplicht van de verzekeraar op grond van art. 283 WvK, aldus het Hof.

In lijn met dit winterbed-arrest heeft de AVB-verzekeraar in het door Staedion aangespannen hoger beroep aangevoerd

dat 'Staedion, indien werkelijk sprake was geweest van een onmiddellijk dreigend gevaar, de bewoners met onmiddellijke ingang [had] moeten verbieden de woningen nog te betreden' (vergelijk met het verwijderen van de grond uit de winterbedding en het inladen daarvan in een schip). Het Hof Den Haag meent in deze zaak evenwel dat de verzekeraar hiermee een te beperkte uitleg hanteert van het begrip 'onmiddellijk dreigend gevaar'. Volgens het Hof is het voldoende 'dat sprake is van een reëel gevaar voor schade dat slechts door het nemen van een bijzondere maatregel kan worden weggenomen.[...] Het gevaar behoeft derhalve niet dermate dreigend te zijn dat dit nog slechts kon worden afgewend door directe sluiting en ontruiming van de woningen'.

In cassatie betoogt de AVB-verzekeraar opnieuw dat gelet op het belang van de verzekeraar, ter afwending van het onmiddellijk dreigend gevaar, volstaan had kunnen en moeten worden met het sluiten/ontruimen van de woningen respectievelijk met het geven van een duidelijke en klemmende waarschuwing aan de bewoners tegen elk voortgezet gebruik van besmette inboedelgoederen. De relatief geringe kosten van die maatregelen zouden op grond van art. 283 WvK voor rekening van de verzekeraar zijn gekomen, de reinigings- en vervangingskosten van de inboedelgoederen echter niet.

De AVB-verzekeraar wijst er voorts op dat Staedion al geruime tijd bekend was met de aanwezigheid van asbesthoudende platen in de 309 woningen en dat zij het heeft laten aankomen op 'maatschappelijke onrust' en 'overheidsbemoeyenis', teneinde de gemaakte saneringskosten onder de noemer van een onmiddellijk dreigend gevaar voor rekening van de verzekeraar te kunnen laten komen.

Helaas gaat de Hoge Raad niet inhoudelijk op deze cassatiemiddelen in, omdat het Hof zijns inziens de juiste maatstaf heeft gehanteerd en het oordeel van het Hof te zeer is verweven met waarderingen van feitelijke aard.

Blijkens de door de Hoge Raad beschreven maatstaf moeten de te treffen bijzondere bereddingsmaatregelen ten bate van de verzekeraar worden gemaakt. Het is daarbij niet van belang of mogelijk ook een andere verplichting bestaat tot het treffen van de maatregelen. Aldus had de Hoge Raad reeds beslist in het *Amercentrale- en Forbo-arrest*.⁵ De omstandigheid dat Staedion met de sanering niet alleen het belang van de verzekeraar diende, maar daarmee tevens voldeed aan haar eigen maatschappelijke zorgvuldigheidsplicht als eigenaar/verhuurder ten opzichte van derden om gezondheidsschade in de woningen te voorkomen, doet dan ook niet af aan de verplichting van de verzekeraar tot vergoeding van de bereddingskosten.

Gelet op de uitdijende vergoedingsplicht van bereddingskosten, valt het voor verzekeraars te overwegen in de polisvoorwaarden de omvang van de vergoedingsplicht expliciet te limiteren, bijvoorbeeld tot de kosten van Eerste Hulp Bij (Bijna) Ongelukken als bedoeld door Stadermann. Art. 7:963 BW biedt in de leden 5 en 6 ruimte voor een dergelijke limitering.⁶ Voorts doen verzekeraars er goed aan, wanneer zij door hun verzekerden tijdig geïnformeerd worden over de voorgenomen maatregelen (zoals in onderhavig geval), een expliciet en goed gemotiveerd voorbehoud ten aanzien van de dekking te maken, indien zij van mening zijn dat geen sprake is van bereddingsmaatregelen, maar bijvoorbeeld van normale kosten van onderhoud. Wanneer de maatregelen met medeweten en instemming van de verzekeraar worden getroffen, wordt het natuurlijk wel erg moeilijk om dan achteraf te stellen dat met minder ingrijpende en kostbare maatregelen volstaan had kunnen worden.

Noten:

1. Zie F. Stadermann, 'De bereddingsplicht', in: P.J.M. Drion, J.G.C. Kamphuisen, J.H. Wansink, B.K.M. Lauwerier (red.), *Het nieuwe verzekeringsrecht. Titel 7.17 BW belicht*, Deventer: Kluwer 2005, p. 148-149.
2. Zie over dit arrest: A.L. Krenning en N. Vloemans, 'Bereddingskosten in het verzekeringsrecht/Sanering van woningen in verband met asbestverontreiniging', *Nederlands Tijdschrift voor Handelsrecht* 2008-1, p. 21-25, alsmede

de wenk in *Rechtspraak Aansprakelijkheids- en Verzekeringsrecht (RAV) 2008*, 16. Zie voorts *RB Utrecht 15 augustus 2007, RAV 2007*, 54.

3. De overige saneringskosten (het verwijderen van de asbestplaten en het reinigen van lucht en oppervlakken in de woningen) vordert Staedion niet, omdat deze kosten in verband met een uitdrukkelijke bepaling in de polisvoorwaarden niet onder de dekking van de verzekering vallen.
4. Zo ook *Hof Arnhem 17 januari 2006, LJN: AU9947*.
5. *HR 13 juni 1975, NJ 1975,509* (zie het slot van de overwegingen van de Hoge Raad met betrekking tot het tweede cassatiemiddel) en *HR 2 mei 1997, NJ 1998, 281* (r.o. 3.4.4).
6. Vgl. F. Stadermann, a.w., p. 155-157.

HOOFDARTIKEL

BOUWRECHT

Mw. mr. A.N. Kikkert, Houthoff Buruma NV, Rotterdam

Verjarings- en vervaltermijnen in het bouwrecht 08-054

Inleiding

Het recht kent verjaringstermijnen en vervaltermijnen. Vervaltermijnen zijn, anders dan verjaringstermijnen, niet algemeen in de wet geregeld. In de in het bouwrecht veelvuldig gehanteerde algemene voorwaarden zijn veelal vervaltermijnen opgenomen. In het bouwrecht spelen vervaltermijn daarom een grote rol. Het belang van vervaltermijnen is groot, omdat het verstrijken daarvan van rechtswege leidt tot het teniet gaan van het recht. Een bekende valkuil bij vervaltermijnen is dat soms gedacht wordt dat een vervaltermijn gered kan worden door een stuitingsbrief. Een vervaltermijn kan echter, anders dan een verjaringstermijn, niet worden gestuit. Indien een procedure aanhangig wordt gemaakt na het verstrijken van de vervaltermijn betekent dit in beginsel einde oefening. Dit vergt grote alertheid van de bij het geschil betrokken partijen en advocaten. In deze bijdrage worden voor het bouwrecht van belang zijnde verjarings- en vervaltermijnen besproken. In dat kader wordt de (schaarse) rechtspraak besproken waarin werd geoordeeld dat de redelijkheid en billijkheid met zich brachten dat een partij geen beroep kon doen op een vervalbeding.

Verjaringstermijn

Op 1 september 2003 is nieuw aannemingsrecht in werking getreden¹. Daarmee is de uit 1838 stammende oude regeling vervallen. Op grond van de overgangsregeling is het nieuwe recht onmiddellijk van toepassing op nieuwe aannemingsovereenkomsten en met ingang van 1 september 2006 eveneens op bestaande aannemingsovereenkomsten.

Op grond van artikel 7:761 lid 1 BW verjaart iedere rechtsovereenkomst wegens een gebrek